

Sud organlarida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash va baholash USLUBIYOTI

1-bob. Umumiy qoidalar

1. Mazkur Uslubiyot O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi, harbiy sudlar, Qoraqalpog'iston Respublikasi sudi, viloyatlar va Toshkent shahar sudlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi ma'muriy sudi, viloyatlar va Toshkent shahar ma'muriy sudlari, tumanlararo, tuman (shahar) sudlari, Oliy sud huzuridagi Sudlar faoliyatini ta'minlash departamenti va uning hududiy bo'limlari (keyingi o'rinlarda – sud organlari) xodimlari (keyingi o'rinlarda – sud apparati xodimlari) ish faoliyatida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash va baholash tartibini belgilaydi.

2. Sud organlarida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholashning maqsadi sud tizimi faoliyatini har tomonlama tahlil qilish yo'li bilan korrupsiyaviy xavf-xatarga eng ko'p duch keladigan funksiyalar va lavozimlarni aniqlash hamda korrupsiyaviy xavf-xatarlarni minimallashtirish bo'yicha samarali profilaktika choralarini ishlab chiqishdan iborat.

3. Sud organlarida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash quyidagi hujjatlarni ishlab chiqishni nazarda tutadi:

Sud organlarida korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlar, mas'ul shaxslar, ularni amalga oshirish mexanizmi va muddatlarni o'z ichiga qamrab oladigan korrupsiyaga qarshi kurashish dasturi (1-ilova);

korrupsiyaviy xavf-xatar yuqori bo'lgan lavozimlar ro'yxati (2-ilova);

korrupsiyaviy xavf-xatar darajasiga baho berish bo'yicha mezonlar (3-ilova).

4. Sud organlarida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash quyidagi holatlar yuzaga kelganda amalga oshiriladi:

korrupsiyaviy xavf-xatarlarni dastlabki baholash zarurati yuzaga kelganda;

qonunchilik hujjatlari talablari o'zgarganda;

funksiya va tartib-taomillarni amalga oshirishga jiddiy ta'sir qiladigan sud tizimining ichki hujjatlari o'zgarganda;

sud organlarining mavjud funksiyalari xususiyatlarining o'zgarishi, yangi funksiyalarning paydo bo'lishi;

sud organlari funksiyalarining korrupsiyaviy xavf-xatar darajasiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan boshqa holatlarning kelib chiqishi.

5. Uslubiyotda quyidagi asosiy tushunchalar qo‘llaniladi:

korrupsiyaviy xavf-xatar – shaxsning o‘z mansab yoki xizmat mavqeyidan shaxsiy manfaatlarini yoxud o‘zga shaxslarning manfaatlarini ko‘zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda mavjud sabab va sharoitlarda korrupsiyaviy xatti-harakatlarni sodir etish ehtimoli;

korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash – sud apparati xodimlari funksiyalari (vakolatlari)ni tahlil qilish, ularga xos korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash va ushbu xavf-xatarlar darajasini baholash bo‘yicha faoliyat;

korrupsiyaviy harakatlar – sud apparati xodimi tomonidan pora olish, tamagirlik qilish yoki qonunga xilof boshqa maqsadlarda o‘z xizmat mavqeyidan noqonuniy foydalanish;

funksiya – tartib-taomillar yig‘indisini tashkil etuvchi sud apparati xodimlari faoliyatning jarayonlaridan biri (faoliyat yo‘nalishi);

baholash xulosasi – xodimning subyektiv qarashi yoki fikri asosida biron-bir fakt yoki hodisa bo‘yicha qarori;

ishchi guruh – korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash uchun sud organlarida tuziladigan sudya va sud apparati xodimlaridan iborat tarkib.

6. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash Oliy sud raisining buyrug‘i bilan tuziladigan ishchi guruh yoki normativ-huquqiy hujjat loyihasini ishlab chiqayotgan ishchi guruh yohud ichki idoraviy hujjat loyihasini ishlab chiqayotgan ishchi guruh tomonidan amalga oshiriladi.

7. Ishchi guruh quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha sud organlarida xavf-xatarlarni baholash jarayonini tashkillashtiradi;

korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha sud apparati xodimlariga Uslubiyotda ko‘zda tutilgan tartibga rioya qilish bo‘yicha maslahatlar beradi;

Oliy sud rahbariyatiga xavf-xatarlarni baholash natijalarini taqdim etadi;

zarur hollarda korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha qo‘shimcha ma’lumot va hujjatlarni so‘rab oladi;

korrupsiyani keltirib chiqaradigan sabab va shart-sharoitlarni bartaraf etish bo‘yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishga qaratilgan takliflarni kiritadi;

korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha dasturlarni ko‘rib chiqish yakunlari bo‘yicha ularni qabul qilish maqsadga muvofiqligi to‘g‘risida xulosa tayyorlaydi;

ushbu Uslubiyotda ko‘zda tutilgan boshqa vazifalarni amalga oshiradi.

2-bob. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni dastlabki baholash

8. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni dastlabki baholanishi *.xls (*.xlsx) yoki *.doc (*.docx) elektron hamda *.pdf tasdiqlangan formatdagi shakllarni to‘ldirish orqali amalga oshiriladi.

9. Shakllar quyidagi tartibda to'ldiradi:

shakllarga funksiyalar doirasida amalga oshiriladigan jarayon ro'yxati, shu bilan birga, uning ijrosi uchun mas'ul bo'lganlar kiritiladi;

ushbu uslubiyotning 4-bobida bayon etilgan mezonlar asosida har bir funksiya

va tartib-taomilning korrupsiyaviy xavf-xatarga moyillik hamda o'ziga xos xavf-xatari darajasini baholaydi.

10. Eng ko'p korrupsiyaviy xavf-xatarga moyil bo'lgan funksiyalarga kiradigan jarayonlar bo'yicha quyidagilar to'g'risida ma'lumot to'ldiriladi:

korrupsiyaviy xavf-xatarlarni amalga oshirish xavfini kamaytirishga qaratilgan korrupsiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlari;

korrupsiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlari kiritilgan normativ-huquqiy hujjatlar va ichki hujjatlar.

To'ldirilgan shakllar ishchi guruh tomonidan tasdiqlanadi.

3-bob. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholanishining majburiyligi

11. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholashni amalga oshirishda, ishchi guruh sud organlariga sud apparati xodimlarining funksiyalarini tavsiflaydigan ma'lumotlarni aniqlashtirish uchun mazkur Uslubiyotning 4-ilovasiga muvofiq shaklda savolnoma yuboradi, unda xodimlar funksiyalari hamda jarayonlarida korrupsiyaviy xavf-xatarlarning oldingi baholanishiga nisbatan qanday o'zgarishlar bo'lgani aks ettiriladi.

12. Sud organlari tomonidan to'ldirilgan savolnomalar tasdiqlangan va elektron shakllarda ishchi guruhga taqdim qiladi.

Savollar va e'tirozlar kelib chiqqan taqdirda ishchi guruh mas'ullarga aniqlangan e'tirozlar bo'yicha so'rovlar yuboradi.

So'rovga besh ish kunidan oshmagan muddatda javob taqdim etilishi lozim.

13. Sud organlarining korrupsiyaviy xavf-xatar yuqori bo'lgan lavozimlar ro'yxati (ishchi guruh tomonidan e'tirozlar mavjud bo'lmagan taqdirda) Oliy sud rahbariyati tomonidan tasdiqlanadi (2-ilovaga muvofiq).

4-bob. Sud organlarida amalga oshiriladigan funksiyalarning korrupsiyaviy xavf-xatarlari darajasini baholash uslubiyoti

14. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash tashqi va ichki axborot manbalaridagi ma'lumotlar tahlili asosida amalga oshiriladi, jumladan:

korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholashdan o'tkazilgan sud apparati xodimlarning funksiyalarini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar va ichki hujjatlari (misol uchun, tarkibiy bo'linmalar, xodimlarning lavozim yo'riqnomalari to'g'risidagi nizomlar va h. k.);

ichki tekshiruvlar materiallari, shu bilan birga, xizmat tekshiruvlari materiallari;

korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha monitoring natijalari;

odob-axloq komissiyasi yig'ilishlari natijalari;

ekspertlar va boshqa manfaatdor shaxslar orasida o'tkazilgan so'rov, jumladan, ijtimoiy tadqiqotlar natijalari bo'yicha sud apparati xodimlari tomonidan sodir etilgan korrupsiyaviy harakatlarga oid murojaatlar;

huquqbuzarliklarga oid statistik ma'lumotlar;

korrupsiyaviy harakatlar to'g'risida xabar berishga mo'ljallangan aloqa kanallari, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining virtual qabulxonasi orqali jismoniy shaxslar va yuridik shaxslarning vakillaridan kelib tushgan murojaatlar;

sud apparati xodimlari tomonidan sodir etilgan korrupsiyaviy harakatlar yoki odob-axloq qoidalariga rioya qilmaslik to'g'risida fuqarolik jamiyati institutlari murojaatlari va ommaviy axborot vositalari (OAV)dagi axborotlar;

ijtimoiy tarmoqlardagi izohlar;

huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan taqdim etilgan materiallar, jumladan, jinoyat ishlariga doir axborotlar va boshqalar.

15. Korrupsiyaviy xavf-xatarlarini baholash doirasida har bir funktsiya quyidagi o'lchov asosida baholanadi:

korrupsiyaviy xavf-xatarlarga eng ko'p duch keladigan funktsiya;

korrupsiyaviy xavf-xatarlarga eng kam duch keladigan funktsiya.

16. Quyidagi holatlardagi funktsiyalar korrupsiyaviy xavf-xatarga eng ko'p moyil hisoblanadi:

tekshiruv va nazorat funktsiyalari;

jismoniy va yuridik shaxslar bilan to'g'ridan-to'g'ri o'zaro aloqani amalga oshirish;

moddiy-texnik resurslarni saqlash va taqsimlashni amalga oshirish;

vakant joyining uzoq muddat bo'sh qolishi;

ishga qabul qilish, xodimlarni tanlash va joylashtirish, attestatsiyadan o'tkazish, taqdirlash va rag'batlantirish;

sud apparati xodimlariga individual imtiyozlar va yengilliklarni berish;

ariza yoki boshqa hujjatlarni qabul qilish doirasida jismoniy va yuridik shaxslar bilan o'zaro munosabatlar;

sud organlari tomonidan davlat xaridlarini amalga oshirish, tovar (ish, xizmat)larni pulli asosda sotib olish;

sud organlarining budjet va budjetdan tashqari mablag'larini ajratish to'g'risida qarorlar tayyorlash va qabul qilish;

lavozim majburiyatlarini bajarishda tasdiqlangan manfaatlar to‘qnashuvi faktlari, jumladan, favoritizm, nepotizm (qarindosh-urug‘chilik), homiylik, urug‘-aymoqchilik faktlarining mavjudligi.

Ushbu uslubiyotning 16-bandida nazarda tutilmagan hollarda funksiyaning korrupsiyaviy xavf-xatari pastroq hisoblanadi.

5-bob. Tartib-taomillarning korrupsiyaviy xavf-xatarlarini baholash uslubiyoti

17. Sud organlarida korrupsiyaga qarshi muvofiqlashtiruvchi quyidagilarni amalga oshirishni hisobga olgan holda, funktsiya va tartib-taomillarni tahlil qilish asosida ehtimoliy korrupsiyaviy xavf-xatarlarni (mumkin bo‘lgan korrupsiya sxemalarining qisqacha tavsifini tayyorlaydi) aniqlaydi:

jismoniy yoki yuridik shaxsga nisbatan mavjud talablarni chetlab o‘tish;

hujjatlar, elektron ma’lumotlar bazalariga bila turib yolg‘on ma’lumotlarning kiritilishi;

xizmat vakolatlarini amalga oshirishda manfaatlar to‘qnashuvi;

korrupsiya faktlari yoki unda gumon qilishga oid axborotlar, jumladan, ijtimoiy tarmoqlardagi izohlar chop etilishi;

rasmiy vakolatlarni amalga oshirishda favoritizm, nepotizm (tanish-bilishchilik), mahalliychilik, homiylik, urug‘-aymoqchilik kabi holatlar mavjudligi.

18. Har bir aniqlangan korrupsiyaviy xavf-xatar uchun uning o‘ziga xos darajasi (korrupsiya xavfning tug‘ma darajasi) quyidagi shkala bo‘yicha baholanadi:

yuqori;

o‘rta;

past.

19. Agar xavf-xatar yuqori yoki o‘rta daraja bilan tavsiflangan bo‘lsa, ishchi guruh tarkibiy bo‘linma rahbarlariga ushbu funksiyalarga nisbatan nazorat tartiblarini tavsiflash to‘g‘risida so‘rov yuboradi.

Tegishli tarkibiy bo‘linma rahbarlari olingan so‘rov asosida nazorat tartib-taomillari va choralari to‘g‘risida zarur ma’lumotlarni tayyorlaydilar (zarur bo‘lganda hujjatlarni ilova qilgan holda) hamda ishchi guruhga taqdim etadi.

6-bob. Korrupsiyaviy xavf-xatarning darajasini kamaytirish choralari

20. Korrupsiyaviy xavf-xatarni kamaytiradigan chora-tadbirlar, nazorat va harakatlar, quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

sud organlari funksiyalari va jarayonlarini aniq tartibga solish;

normativ-huquqiy hujjatlar hamda ichki idoraviy hujjatlar loyihalarini ishlab chiqish;

inson omilini qisqartirish va faoliyatni (vazifa va funksiyalarni) raqamlashtirish, shaffoflikni ta'minlash;

sud apparati xodimlari hamda ularga nisbatan ma'muriy tartib-taomil va boshqa harakatlar amalga oshirilayotgan shaxslar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri aloqani maksimal darajada cheklash, elektron axborot almashish tizimini joriy etish;

rasmiy faoliyatni amalga oshirishda axborot texnologiyalarini qo'llash, ish jarayonlarini avtomatlashtirish, ularni tuzatish uchun videokuzatuv va audioyozuv vositalaridan foydalanish ko'lamini kengaytirish;

rasmiy veb-saytlarda amalga oshirilayotgan davlat xaridlari to'g'risidagi ma'lumotlarni joylashtirish orqali tarqatish;

sud apparati xodimlariga tushuntirish tadbirlari va profilaktik suhbatlar o'tkazish hamda ishonch telefonlari va aloqa kanallarini targ'ib qilish;

nomzodlarni tanlashda aniq mexanizmlarni belgilash, tanlov jarayonlarida shaffoflikni ta'minlash, korrupsiyaviy xavf-xatari yuqoriroq bo'lgan lavozimlarni egallab turgan sud apparati xodimlarini majburiy almashtirish tartibini belgilash;

sud apparati xodimlarining korrupsiyaga qarshi kurashish va manfaatlar to'qnashuvini boshqarish bo'yicha ichki hujjatlarga har kuni, o'zaro va to'liq rioya qilishlarini nazorat qilinishini ta'minlash;

sud apparati xodimlarini korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha o'qitish, bilimini oshirish;

sud organlarida korrupsiyaga qarshi tizimi elementlarining samarali ishlashini ta'minlash.

21. Korrupsiyaviy xavf-xatarni minimallashtirish choralari belgilashda quyidagilar inobatga olinadi:

har bir chorani sud apparati xodimlari tomonidan o'z maqsadlarini, yakuniy natijani va ma'lum korrupsiyaviy xavf-xatarni minimallashtirishni to'g'ri tushinishi uchun aniq va to'g'ri shakllantirish;

har bir chora uchun uni amalga oshirish davri yoki davriyligi belgilanishi, uning bajarilishi uchun ma'sul shaxslar, ushbu chora-tadbirlarning bajarilishini monitoring qilish va ularning samaradorligini baholash mexanizmlari aniqlash.

7-bob. Yakunlovchi qoidalar

22. Zaruratga ko'ra ushbu Uslubiyotning 1-ilovasida keltirilgan korrupsiyaga qarshi kurashish dasturiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish masalalari ishchi guruh taklifiga binoan Oliy sud raisi tomonidan ko'rib chiqiladi.

23. Korrupsiyaviy xavf-xatarni minimallashtirish bo'yicha chora-tadbirlarning bajarilmaganligi yoki yetarli darajada bajarilmaganligi uchun javobgarlik sud organlarining tegishli rahbarlari zimmasiga yuklanadi.